

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

REFORMING THE PUBLIC PENSION INSURANCE SYSTEM: DOMESTIC REALITIES AND INTERNATIONAL EXPERIENCE

У статті аргументовано проблемні аспекти збалансованості системи державного пенсійного страхування, серед яких виокремлено загрозу демографічну ситуацію, пов'язану зі значним старінням нації, що зумовлює зменшення частки працюючого населення, відповідно, збільшення навантаження на Пенсійний фонд України. Наголошено на доцільності врахування стрімких негативних тенденцій трудової міграції в Україні, в результаті яких суттєво зменшується кількість працездатного населення. Обґрунтовано раціональність продовження реформування пенсійної системи України. Висвітлено досвід функціонування пенсійного страхування окремих країн, проведено відповідні аналогії з вітчизняною системою. Окреслено стан запровадження другого накопичувального рівня пенсійної системи в Україні. Наведено обґрунтування фінансової доцільності запровадження накопичувальної системи, сформульовано авторські висновки та пропозиції у цьому контексті.

Ключові слова: пенсійне страхування, пенсійна система, Пенсійний фонд України, дефіцит бюджету Пенсійного фонду України, накопичувальна система.

В статье аргументированы проблемные аспекты сбалансированности системы

государственного пенсионного страхования, среди которых выделена угрожающая демографическая ситуация, связанная со значительным старением нации, что обуславливает уменьшение доли работающего населения, соответственно, увеличение нагрузки на Пенсионный фонд Украины. Сделан акцент на целесообразности учета стремительных негативных тенденций трудовой миграции в Украине, в результате которых существенно уменьшается количество трудоспособного населения. Обоснована рациональность продолжения реформирования пенсионной системы Украины. Освещен опыт функционирования пенсионного страхования отдельных стран, проведены соответствующие аналогии с отечественной системой. Определено состояние внедрения второго накопительного уровня пенсионной системы в Украине. Приведено обоснование финансовой целесообразности внедрения накопительной системы, сформулированы авторские выводы и предложения в этом контексте.

Ключевые слова: пенсионное страхование, пенсионная система, Пенсионный фонд Украины, дефицит бюджета Пенсионного фонда Украины, накопительная система.

УДК 336.1

Вербіцька І.І.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету

The article substantiates the problematic aspects of the balance of the state pension insurance system, among which is the threatened demographic situation associated with a significant aging of the nation. This is why in Ukraine there are decreasing of the working population share and increasing of burden on the Pension Fund of Ukraine. It is emphasized the expediency of taking into account the rapid negative trends of labor migration in Ukraine, which are the reason of significantly decreasing of the able-bodied population. The rationality of the continuation of the reform of the pension system of Ukraine is substantiated. It is noted that the majority of Ukrainian pensioners belongs to the low-income groups of the population or generally is under the poverty line. High rates of inflation eat the increasing the size of pensions in accordance with their modernization. Thus, the problem of decent pension provision in the system of state pension insurance is obvious, which is an indisputable argument for continuing the reform of it. The implementation of the Second Pillar of the Ukrainian pension system, which was scheduled from January 1, 2017, has not taken place yet. The Second Pillar is the accumulation system of the mandatory state pension insurance based on the principles of accumulation of insured individual's money in the Accumulation Fund and financing of expenditures on purchase of life annuity contracts and payment of lump sums subject to the conditions and procedures herein. The experience of the functioning of the pension insurance of some countries is described and the corresponding analogies with the domestic system are carried out. The state of implementation of the second accumulative level of the pension system in Ukraine is outlined. It was emphasized that implementation of the accumulation system of the mandatory state pension insurance is supported by profile associations, public organizations, unions of employers as non-alternative mean in the direction of optimizing the system of state pension insurance. The obtained results of the study will enhance the effectiveness of the formation and development of the domestic pension system and will provide the basis for further research in this field.

Key words: pension insurance, pension system, Pension Fund of Ukraine, budget deficit of the Pension Fund of Ukraine, accumulation system.

Постановка проблеми. Невід'ємним атрибутом сучасної соціально орієнтованої держави є система державного пенсійного страхування. Її функціонування дає змогу реалізовувати сукупність важливих функцій в галузі забезпечення захисту громадян відповідно до різних пенсійних програм. Ефективність та повнота реалізації цих функцій безпосередньо залежать від повноти та своєчасності формування відповідних фінансових ресурсів, а також їхнього цільового використання. В умовах сталих кризових явищ в Україні, зумовлених соціально-політичними та економічними чинниками, а також дією зовнішніх факторів дестабілізаційного характеру, вітчизняна пенсійна система зазнає негативного впливу на бюджето-

утворюючі процеси, тому дослідження аспектів реформування системи державного пенсійного страхування з урахуванням успішного зарубіжного досвіду є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Численні питання функціонування системи державного пенсійного страхування держави, її проблеми та перспективи розвитку обґрунтовані в працях таких науковців, як О.М. Драбик, О.П. Кириленко, О.Р. Кривицька, С.О. Кропельницька, В.П. Мельник, І.П. Сидор, А.А. Сидорчук, М.П. Шаварина, Н.В. Шаманська. Незважаючи на значну кількість наукових доробок останніх років, питання ефективної модернізації державного пенсійного страхування не втрачає своєї акту-

альності, потребує подальшого обґрунтування та практичного втілення.

Постановка завдання. Метою статті є ідентифікація сучасних проблемних аспектів бездефіцитного функціонування вітчизняної системи державного пенсійного страхування та розроблення відповідних пропозицій на основі результатів вивчення міжнародного досвіду у цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-яка соціально орієнтовна держава відповідає за захист інтересів своїх громадян, елементом якого є їхнє соціальне страхування. З теоретичних позицій впровадження та розвитку пенсійного страхування дає змогу вирішити низку актуальних завдань національного значення щодо забезпечення належного рівня життя населення.

М.В. Папієв формулює пенсійне страхування як сукупність особливих замкнених перерозподільних відносин між його учасниками щодо формування за рахунок грошових внесків цільового пенсійного фонду для надання грошової допомоги громадянам, які вийшли на пенсію [10, с. 3]. Ж.А. Дробот, досліджуючи сутність пенсійного страхування, виділяє такі його ознаки:

- 1) загальний обов'язковий характер;
- 2) доступність реалізації соціальних гарантій для застрахованих осіб;
- 3) державна гарантія дотримання прав застрахованих осіб на захист від соціальних страхових ризиків та виконання страхувальником своїх обов'язків незалежно від фінансового стану;
- 4) державне регулювання системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- 5) паритетність участі представників застрахованих осіб, роботодавців та держави в органах управління;
- 6) обов'язкова сплата страхових внесків;
- 7) існування Пенсійного фонду, який акумулює кошти застрахованих осіб, страхувальників, держави та інших суб'єктів;
- 8) відповідальність за цільове використання коштів Пенсійного фонду;
- 9) забезпечення нагляду та контролю з боку профспілок та їх об'єднань;
- 10) автономність Пенсійного фонду [2, с. 187].

Водночас варто відзначити, що протягом останніх років питання, пов'язані з дефіцитом бюджету Пенсійного фонду України, є надзвичайно актуальними. Міністр соціальної політики України А.О. Рева зазначає, що дефіцит бюджету Пенсійного фонду становив:

- у 2016 р. – 145 млрд. грн.;
- у 2017 р. – 141,5 млрд. грн.;
- у 2018 р. – 139 млрд. грн. [13].

Отже, протягом останніх трьох років відзначаються значні обсяги дефіциту бюджету Пенсійного фонду України, що, відповідно, покривався за рахунок коштів Державного бюджету. Причи-

нами такої ситуації можна визнати порушення принципів економічної залежності видатків на споживання від акумульованих доходів та ВВП, дисбаланс розвитку вітчизняної пенсійної системи за його дохідною та видатковою частинами. Не менш важливою для України є демографічна проблема, пов'язана зі значним старінням нації, що зумовлює зменшення частки працюючого населення. Також слід враховувати стрімкі негативні тенденції трудової міграції. Так, Україна входить у топ-10 країн – донорів мігрантів у світі. З 2013 по 2016 рр. кількість економічно активного населення скоротилася з майже 21 млн. до 18 млн. осіб. Згідно з даними Центру економічної стратегії більше 4 млн. українців є трудовими мігрантами, що становить близько 16% працездатного населення [3]. Отже, для України ця тенденція щороку набуває загрозливих масштабів.

За таких умов пильної уваги потребують питання збалансованості бюджету Пенсійного фонду України, а також ефективного та раціонального використання коштів, мобілізованих Пенсійним фондом.

Як зазначає Е.М. Лібанова, зростання суми дотацій Пенсійному фонду віддаляє можливість проведення пенсійної реформи. Дійсно, щоби Пенсійний фонд України став нормально функціонувати, не потрібно зменшувати його видатки. Це зробити практично неможливо з огляду на нинішнє співвідношення пенсіонерів та платників страхових внесків. Треба збільшувати доходи, що можна зробити, як слушно зауважує Е.М. Лібанова, тільки двома способами: забезпечити детінізацію економіки та зарплат; збільшити кількість робочих місць, щоби змінити співвідношення працюючих та непрацюючих. Не може бути такого неухильного зниження кількості платників у ПФУ, як останніми роками, оскільки цього не витримає жодна система [7].

Варто констатувати той факт, що більшість українських пенсіонерів належать до малозабезпечених верств населення або взагалі перебувають за межею бідності. Високі темпи інфляції «з'їдають» навіть те підвищення розмірів пенсій, що відбулося відповідно до норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 3 жовтня 2017 р. Таким чином, очевидною є проблема гідного пенсійного забезпечення в системі державного пенсійного страхування, що є беззаперечним аргументом для продовження реформування пенсійної системи України. У цьому контексті доречним є врахування зарубіжного досвіду.

Наприклад, у Великобританії діє розподільча пенсійна система з низькими розмірами пенсій, під час реформування передбачалась індексація пенсій відповідно до зростання цін, а не заробітної плати. Якщо розмір державної пенсії перебу-

ває нижче межі бідності, то особи, що одержують тільки базову державну пенсію, мають право на соціальну допомогу, що надається з урахуванням їхнього доходу. Обов'язкова пенсійна система другого рівня надає право працівникам стати учасниками або державної системи пенсій, що залежить від заробітку, або професійної системи з установленими заздалегідь виплатами, або системи персональних пенсій з установленими розмірами внесків [6].

В Австралії другий рівень пенсій має форму обов'язкової участі в системі індивідуальних капіталізованих рахунків, наявний чітко виражений перший пенсійний рівень (пенсія по старості), відмінною рисою якого є те, що він фінансується за рахунок податків, а розміри пенсій визначаються не з урахуванням рівня доходів, а з урахуванням рівня добробуту. Оскільки державна пенсія фінансується за рахунок податків та є більш високою для найменш забезпечених категорій населення, то перший рівень має яскраво виражений перерозподільний характер. Другий рівень ставить пенсіонерів перед ризиком неефективного управління пенсійними активами та не має істотних елементів перерозподілу [9, с. 169].

У США діє трирівнева система пенсійного забезпечення:

1) солідарна система, але її доповнюють інші пенсійні програми, які дають можливість громадянам зберегти свої кошти для пенсійного забезпечення;

2) обов'язкова накопичувальна система, за якою працюючі громадяни перераховують частину свого заробітку на ощадні рахунки;

3) добровільна приватна накопичувальна система, яка дає змогу громадянам, що мають бажання отримувати ще більшу пенсію та можливість сплачувати великі внески в тривалому періоді трудової діяльності, підтримувати бажаний рівень забезпечення виходу на пенсію [1].

Дослідження норм Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. № 1058-IV дає змогу стверджувати, що законодавчо передбачена система державного пенсійного страхування, аналогічна системі США. Так, у системі пенсійного забезпечення України перший рівень складає солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (солідарність і субсидування, здійснення виплати пенсій, надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду); другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або відповідних недержавних пенсійних фондах – суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення, здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування

довічних пенсій та одноразових виплат); третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення (добровільна участь громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень задля отримання громадянами пенсійних виплат) [11].

Варто відзначити, що запровадження другого рівня пенсійної системи, яке планувалося з 1 січня 2017 р., не відбулося внаслідок гальмування процесу законодавчого регламентування його функціонування. Механізм впровадження другого пенсійного рівня визначено в проекті закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування [12]. Насамперед це стосується фінансових аспектів: «запровадити з 01.07.2018 обов'язкову сплату до накопичувальної системи пенсійного страхування страхових внесків застрахованими особами, яким на вказану дату виповниться не більше 35 років. Для осіб старше 35 років на вищевказану дату та які не досягли пенсійного віку, визначеного статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», передбачено право добровільної участі у накопичувальній системі пенсійного страхування» [12]. Однак цей документ усе ще очікує розгляду у Верховній Раді України. Законодавчо була встановлена дата впровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового пенсійного страхування, а саме 1 січня 2019 р., але Міністерство соціальної політики запропонувало відстрочити запровадження другого накопичувального рівня пенсійної системи ще на один рік, а саме до 1 січня 2020 р., про що йдеться в проекті Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо справедливого механізму нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Також фахівці Світового банку вважають, що вводити накопичувальні пенсії в Україні з січня 2019 р. зарано [4].

Доцільно підкреслити, що запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування підтримується профільними асоціаціями, громадськими організаціями, об'єднаннями профспілок та роботодавців з огляду на її безальтернативність як ефективного засобу оптимізації системи державного пенсійного страхування. Ця теза підтверджується також тим, що за наявних в Україні демографії та параметрів солідарної системи рівень заміщення пенсією втраченого заробітку (коефіцієнт заміщення) постійно знижуватиметься протягом 30 років з теперішніх 37% до 18%, що набагато менше, ніж передбачається в конвенціях Міжнародної організації праці (40%) та директивах Європейського Союзу (50–65%) [15], тобто нині пенсійна система

є абсолютно неадекватною рівню співвідношення пенсій та заробітних плат, які отримували громадяни в процесі трудової діяльності, причому це явище має тенденцію до посилення [5].

В.С. Рейкін, узагальнюючи міжнародний досвід подолання кризових явищ у системі пенсійного забезпечення, зазначає, що в багатьох країнах фінансові ресурси, які формувалися за накопичувальною схемою, часто використовувались як фонду вирівнювання для покриття касових розривів першого рівня, після чого грошовий потік переспрямовувався за своїм базовим призначенням. Фактично кошти другого рівня слугували своєрідним незадекларованим амортизатором для підтримки солідарної системи, тому науковець слушно, на наш погляд, вважає, що насамперед необхідно трактувати обов'язкову накопичувальну складову не як вразливу компоненту, а як фінансовий інструмент збалансування всієї пенсійної системи [14, с. 42].

Запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування можна здійснити на базі наявної сукупності органів пенсійного страхування (державних та недержавних), їхнього матеріально-технічного забезпечення, тому не потребуватиме значних витрат. Також слід відзначити мінімальні ризики цієї системи, оскільки вона вже давно апробована в багатьох країнах, зокрема у США, тому відомі механізми її функціонування. Накопичувальна система водночас матиме позитивний вплив на активізацію конкурентної боротьби між приватними інституціями та підвищення якості їхніх послуг у сфері пенсійного страхування.

Згідно з підрахунками експертів у разі запровадження накопичувальної системи щорічний обсяг пенсійних накопичень зростатиме щонайменше з 19 млрд. грн. у 2019 р. до 99 млрд. грн. у 2023 р. Отже, сума виключно внесків до другого рівня за перші п'ять років його функціонування (2019–2023 рр.) перевищуватиме 260 млрд. грн. внутрішніх накопичень, а з урахуванням інвестиційного прибутку вона становитиме більше 500 млрд. грн. Позитивними ефектами водночас будуть отримання економікою вкрай необхідних внутрішніх інвестицій, наявність у держави постійного джерела фінансування державного боргу, зростання капіталізації, доходності, ліквідності, розвитку інфраструктури щодо фондового ринку [8].

Проте слід наголосити на тому, що нині наявні неоднозначні позиції серед населення щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного страхування, зумовлені побоюваннями щодо можливої націоналізації накопичень. Отже, органам пенсійного страхування доречно активно працювати над роз'ясненням сутності цієї системи (перш за все,

серед молоді) щодо переваг та можливих ризиків запровадження другого рівня пенсійного забезпечення в Україні.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, перед пенсійною системою України постало невідкладне питання запровадження накопичувального рівня пенсійного забезпечення, що, як свідчить досвід окремих країн, успішно апробовано та має позитивний ефект на збалансування системи пенсійного забезпечення населення. Щодо оптимізації використання фінансових ресурсів державного пенсійного страхування впровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового пенсійного страхування є безальтернативним методом «перезавантаження» пенсійної системи України та гарантування гідної пенсії застрахованим особам у майбутньому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барр Н. Пенсионная головоломка. Предварительные условия и возможные варианты политики при разработке систем пенсионного обеспечения. *Вопросы экономики*. 2002. № 29. URL: <http://imf.org/External/Pubs/FT/issues/issues29/rus/issue29r.pdf> (дата звернення: 15.11.2018).
2. Дробот Ж.А. Поняття пенсійного страхування. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 57. С. 182–189.
3. Жолобочич І.В. Трудова міграція: чому українці їдуть з країни і як їх повернути? URL: https://24tv.ua/trudova_migratsiya_chomu_ukrayintsi_yidut_z_krayini_i_yak_yih_povernuti (дата звернення: 10.03.2019).
4. Запровадження накопичувальної пенсійної системи перенесли на рік. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/11/15/642675> (дата звернення: 10.03.2019).
5. Іщенко А.В. Пенсійна реформа: які головні виклики стоять перед Україною. URL: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/pensionnaya-reforma-glavnye-vyzoby-i-dostizheniya-1097368.html> (дата звернення: 28.10.2018).
6. Лібанова Е.М. Демографічні передумови реформування системи пенсійного забезпечення. *Соціальний захист*. 2000. № 2. С. 48–57.
7. Лібанова Е.М. Потрібно стимулювати економію. *Дзеркало тижня*. 2015. № 10 (206).
8. Мельничук В.М. Другий рівень пенсійної системи: чому закон потрібен сьогодні. URL: <https://blog.liga.net/user/vmelnichuk/article/31061> (дата звернення: 12.03.2019).
9. Олексійко В.С. Зарубіжний досвід пенсійного захисту населення. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки*. 2016. Вип. 24. Ч. 3. С. 165–171.
10. Папієв М.В. Міжнародний досвід реформування пенсійного забезпечення. *Україна: аспекти праці*. 2004. № 1. С. 3–11.
11. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 9 липня 2003

р. № 1058-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення: 14.03.2019).

12. Проект закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62218 (дата звернення: 2.02.2019).

13. Рева: Чистий дефіцит Пенсійного фонду у 2019 році становитиме 29 млрд. грн. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/money/-reva-chistij-defitsit-pensijnogo-fondu-v-2019-rotsi-sklade-29-mlrd-grn-668203.html> (дата звернення: 14.03.2019).

14. Рейкін В.С. Міжнародний досвід накопичувальної пенсійної системи та перспективи його запровадження в Україні. *Інтелект XXI*. 2017. № 2. С. 40–47.

15. Шевчук П.І. Проблеми збалансування бюджету Пенсійного фонду України. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2. С. 315–321.

REFERENCES:

1. Barr N. (2002). Pensions: a puzzle. *Predvartelnye uslovia y vozmozhnye varyanty polityky pry razrabotke system pensyonnoho obespecheniya* [Retirement puzzle. Prerequisites and possible policy options for the development of pension systems]. *Voprosy ekonomiki – Economic Issues*, 29. Retrieved from: <http://imf.org/External/Pubs/FT/issues/issues29/rus/issue29r.pdf> (in Russian) (accessed: 15.11.2018).

2. Drobot Zh.A. (2011). Poniattia pensijnogo strakhuvannia. [The concept of pension insurance]. *Aktualni problemy derzhavy i prava – Actual problems of state and law*, 57, 182–189 (in Ukrainian).

3. Zholobochych I.V. (2018) Trudova mihratsiia: chomu ukraintsi yidut z krainy i yak yikh povernuty? [Labor migration: why Ukrainians come from and how to return]. Retrieved from: <https://24tv.ua/trudova-migratsiya-chomu-ukrayintsi-yidut-z-krainy-i-yak-yih-povernuti> (in Ukrainian) (accessed: 10.03.2019).

4. Zaprovdzhennia nakopychualnoi pensijnoi systemy perenesly na rik. [Implementation of the accumulative pension system was postponed for a year]. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/11/15/642675> (in Ukrainian) (accessed: 10.03.2019).

5. Ishchenko A.V. (2018). Pensiina reforma: yaki holovni vyklyky stoiat pered Ukrainoiu. [Pension reform: what are the main challenges facing Ukraine]. Retrieved from: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/pensionnaya-reforma-glavnye-vyzoby-i-dostizheniya-1097368.html> (in Ukrainian) (accessed: 28.10.2018).

6. Libanova E.M. (2000). Demografichni peredumovy reformuvannia systemy pensijnogo zabezpechennia. [Demographic prerequisites for reforming the pen-

sion system]. *Sotsialnyi zakhyst – Social protection*, 2, pp. 48–57 (in Ukrainian).

7. Libanova E.M. (2015). Potribno stymuliuvaty ekonomiiu. [It is necessary to stimulate economy]. *Dzerkalo tyzhnia – Mirror of the week*, 10 (206) (in Ukrainian).

8. Melnychuk V.M. (2018). Druhii riven pensijnoi systemy: chomu zakon potriben sohodni. [The second level of the pension system: why the law is needed today]. Retrieved from: <https://blog.liga.net/user/vmelnichuk/article/31061> (in Ukrainian) (accessed: 12.03.2019).

9. Oleksiiko V.S. (2016). Zarubizhnyi dosvid pensijnoho zakhystu naseleennia. [Foreign experience of pension protection of the population]. *Zbirnyk naukovykh prats Podilskoho derzhavnoho aharno-tekhnicnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Collection of scientific works of the Podilsky state agricultural and technical university. Economic Sciences*, 24, pp. 165–171 (in Ukrainian).

10. Papiiev M.V. (2004). Mizhnarodnyi dosvid reformuvannia pensijnoho zabezpechennia. [International experience in reforming pensions]. *Ukraina: aspekty pratsi – Ukraine: aspects of labor*, 1, pp. 3–11 (in Ukrainian).

11. Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensijne strakhuvannia : Zakon Ukrainy vid 09.07.2003 r. № 1058-IV [Law of Ukraine on compulsory state pension insurance from July 9 2003, 1058-IV]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (in Ukrainian) (accessed: 14.03.2019).

12. Proekt zakonu pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zaprovadzhennia nakopychualnoi systemy zahalnooboviazkovoho derzhavnoho pensijnoho strakhuvannia. [Draft law on amendments to certain legislative acts of Ukraine regarding the introduction of a cumulative system of compulsory state pension insurance]. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62218 (in Ukrainian) (accessed: 2.02.2019).

13. Reva: Chystyi defitsyt Pensijnoho fondu u 2019 rotsi stanovytyme 29 mlrd. hrn. [Reva: The net deficit of the Pension Fund in 2019 will amount to UAH 29 billion]. Retrieved from: <https://gordonua.com/ukr/news/money/-reva-chistij-defitsit-pensijnogo-fondu-v-2019-rotsi-sklade-29-mlrd-grn-668203.html> (in Ukrainian) (accessed: 14.03.2019).

14. Reikin V.S. (2017). Mizhnarodnyi dosvid nakopychualnoi pensijnoi systemy ta perspektyvy yoho zaprovadzhennia v Ukraini. [International experience of the accumulation pension system and prospects for its introduction in Ukraine]. *Intelekt XXI – Intellect XXI*, № 2, pp. 40–47 (in Ukrainian).

15. Shevchuk P.I. (2013). Problemy zbalansuvannia biudzhetu Pensijnoho fondu Ukrainy. [Problems of balancing the budget of the Pension Fund of Ukraine]. *Universytetski naukovy zapysky – University Scientific Notes*, 2, pp. 315–321 (in Ukrainian).

Verbitska Inesa

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Fundamental and Special Disciplines
Chortkiv Educational and Scientific Institute
of Entrepreneurship and Business
Ternopil National Economic University

REFORMING THE PUBLIC PENSION INSURANCE SYSTEM: DOMESTIC REALITIES AND INTERNATIONAL EXPERIENCE

The purpose of the article. During the permanent crisis in Ukraine, which caused by social and political, economic factors, as well as the external destabilizing negative factors, the domestic pension system is under the negatively affect budget forming processes. Thus, the study of the aspects of reforming the public pension insurance system is extremely relevant. The purpose of this article is to identify the current problem aspects of the deficit-free functioning of the domestic system of state pension insurance and to develop appropriate proposals based on the results of the study of international experience in this field.

Methodology. The research is based on the dialectical method, the integrated system approach to the study of economic processes and phenomena. The study also used the methods of analysis and synthesis, induction and deduction.

Results. The article substantiates the problematic aspects of the balance of the state pension insurance system, among which is the threatened demographic situation associated with a significant aging of the nation. This is why in Ukraine there are decreasing of the working population share and increasing of burden on the Pension Fund of Ukraine. It is emphasized the expediency of taking into account the rapid negative trends of labor migration in Ukraine, which are the reason of significantly decreasing of the able-bodied population. The rationality of the continuation of the reform of the pension system of Ukraine is substantiated. It is noted that the majority of Ukrainian pensioners belongs to the low-income groups of the population or generally is under the poverty line. High rates of inflation eat the increasing the size of pensions in accordance with their modernization. Thus, the problem of decent pension provision in the system of state pension insurance is obvious, which is an indisputable argument for continuing the reform of it. The implementation of the accumulation system of the mandatory state pension insurance, which was scheduled from January 1, 2017, has not taken place yet. The experience of the functioning of the pension insurance of some countries is described and the corresponding analogies with the domestic system are carried out. The state of implementation of the second accumulative level of the pension system in Ukraine is outlined. It was emphasized that implementation of the accumulation system of the mandatory state pension insurance is supported by profile associations, public organizations, unions of employers as non-alternative mean in the direction of optimizing the system of state pension insurance.

Practical implications. The obtained results of the study will enhance the effectiveness of the formation and development of the domestic pension system and will provide the basis for further research in this field.

Value/originality. The current state of implementation of the Second Pillar (the accumulation system of the mandatory state pension insurance) is analyzed and its non-alternative is proved.